

Kafkas İttihad ve Terakki Fırkası'ndan Türkistan İttihad ve Terakki Fırkası'na Bir Belge

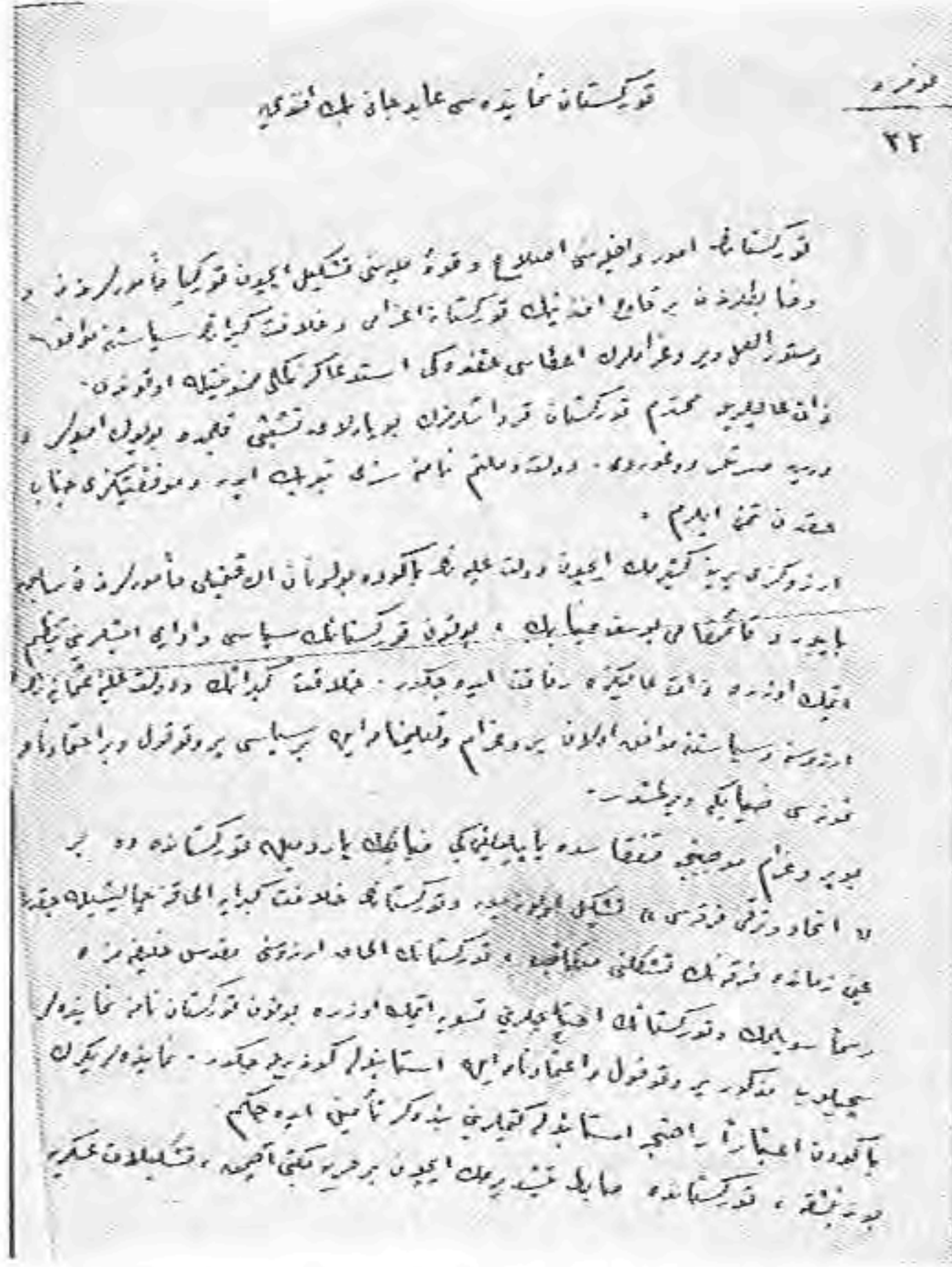
Kudret EMİROĞLU

1918 yılında, Bolşevik Devrimi sonrası, İttihat ve Terakki iktidarı, yalnız Doğu Anadolu'da çekildiği toprakları geri almak değil, Kafkasya ve hatta Orta Asya'ya ulaşma hayallerini de ciddi biçimde besleyen bir ortama kavuşmuş, Teşkilat-ı Mahsusa'nın yıllardır doğuda yürüttüğü, yürütmeye çalıştığı faaliyet de yeni bir aşamaya girmişti. Teşkilat-ı Mahsusa ve Turancılık ile ilgili yeni kaynaklar ve yeni araştırmalar ortaya çıktıkça, İttihat ve Terakki'nin politikası, kadroları, dışarıda ve içeride yaptıklarının bütünleştirilmesi ve bugüne her yönlü etkileri de daha fazla aydınlanıyor.

Sunduğumuz, Türkistan Nümâyendesi Abid Han'a, başvurusu üzerine yazılmış (33 numaralı) belge, "devlet-i aliye'nin Baku'de bulunan en kıymetli memurlarından sabık Bayburt kaymakamı Yusuf Ziya Bey" in, "bütün Türkistan'ın siyasî ve idarî işlerini tanzim etmek üzere" kendisine refakat edeceğini bildirmektedir. Amaç: "Türkistan'da da bir 'İttihat ve Terakki Fırkası' teşkil olunacak ve Türkistan'ın hilafet-i kübraya ilhakına çalışılacaktır. Aynı zamanda fırkanın teşekkülünü müteakip, Türkistan'ın ilhak arzusunu mukaddes halifemize resmen söylemek ve Türkistan'ın ihtiyaçlarını tesviye etmek üzere bütün Türkistan namına nümâyendeler seçilip mezkur protokol ve itimatname ile İstanbul'a gönderilecektir." Bu amacı sağlamak üzere, "Türkistan'da zabıt yetiştirmek için bir harbiye mektebi açmak, teşkilat-ı askeriye yapmak ve millî alaylar teşkil etmek için" belgede isimleri yazılı 9 zabıt gönderilmektedir.

Baku'de bulunan en kıymetli memurlardan olarak tanıtılan Yusuf Ziya Bey ve "Türkiye Nümâyendesi" olarak belgede imzası bulunan H[asan]. Ruşenî [Barkın] Bey, artık biyografileri aydınlanmaya başlamış, Teşkilat-ı Mahsusa üyesi İttihatçılardır.¹ Belge "İşbu imza Türkiye'nin resmi nümâyendesi Hasan Ruşenî Bey'in imzası olduğu Kafkas İttihat ve Terakki Fırkası" tarafından tasdik edilmiştir. Belge tarihi 25 Rebiü'l-ahir 1336 [7 Şubat 1918], Osmanlı ordusunun İran ve Rus Azarbaycan'ında en güçlü olduğu bahar aylarıyla uyusmaktadır. Ruşeni Bey 1918 Mart ortasında Baku'ye geçerek Büyük

Türkiye ve İttihad-ı İslam-Kafkas İttihad ve Terakki Fırkası'nı kurmuştu. Yusuf Ziya Bey de 1918 Nisan'ında Tebriz'in işgaliyle orada da İttihad-ı İslam adlı Pan-Türkist örgütlenmeyi kurmuştu. Eylül 1918'de Baku Osmanlı kuvvetlerinin eline geçecek ve İttihatçı umutlar iyice güçlenecekti.

Osmanlı-İttihatçı Pan-Türkist emellerin her iki Azarbaycan'da ve Orta Asya'da nasıl karşılandığı, yerel bağları ve örgütlenme güçleri bir yana, 23 Eylül'de Osmanlı devleti İttifak devletlerinin İran'ın bütünlüğüne bağlı kalacağına belirleyen protokolu imzalamış, 30 Eylül'de batı cephesinde Bulgar kuvvetlerine teslim olmuş, 30 Ekim'de de Mondros ateşkes anlaşmasını imzalamıştır. Böylece İttihatçı hükümetin düşmesiyle birlikte Teşkilat-ı Mahsusa örgütü de feshedilmişti; gerisi Teşkilat ajanlarının münferid maceraları olarak gelişecekti.

Belge, Teşkilat-ı Mahsusa'nın doğudaki iki önemli adımını bir araya getirdiği, Kafkasya ve Türkistan açılımlarını ortaya koyduğu gibi, örgütün çalışma yöntemleri ve Osmanlı subaylarının nasıl görevlendirildiğine ilişkin de bilgiler sunmakta, araştırmacıları çağırılmaktadır.

¹ Teşkilat-ı Mahsusa'nın doğudaki faaliyetleri, Yusuf Ziya ve Ruşenî beylerin biyografileri ve konunun kaynakçası için bkz.: Touraj Atabaki, "Doğu'ya Doğru, Teşkilat-ı Mahsusa'nın İran, Kafkasya ve Orta Asya Faaliyetleri", *Kebikeç*, Sayı 24, 2007, ss. 29-46; Cemil Koçak, "Ey Tarihçi, Belgen Kadar Konuş! Belgesel Bir Teşkilat-ı Mahsusa Öyküsü", *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, Sayı 3, Bahar 2006, ss. 171-214; Göremediğimiz bir kaynak: İ. E. Atnur, "Kafkas İttihad ve Terakki Fırkası ve Programı", *Komduk İlimler Jurnalı*, 2006, Kırgız-Türk Manas Üniversitesi, Bişkek, ss. 1-24. Bu kaynaklarda belirtilmese de, belgemizden Yusuf Ziya Bey'in Bayburt Kaymakamlığı yaptığı anlaşılmaktadır; Bayburt tehciri davasında yargılanarak beraat eden kişi olmalıdır (*Yeni Gün*, 18 Şubat 1336 [18 Şubat 1920], No: 334).

Numero

33

Türkistan Nümâyendesi Abid Han Beyefendi'ye

Türkiye'nin umur-i dahiliyesini ıslah ve kuvve-i milliyesini teşkil için Türkiye memurlarından ve zâbitlerinden birkaç efendinin Türkistan'a i'zâmı ve hilafet-i kübranın siyasete muvafık düstûrül-amel ve programların itası hakkındaki istidadınız kemal-i memnuniyetle okundu.

Zât-ı alileriyle muhterem Türkistan kardaşlarımızın bu parlak teşebbüsü kalpte büyük ümitler, derin meserretler doğurdu. Devlet ve milletim adına sizi tebrik eder ve muvaffakiyetinizi Cenab-ı Hakk'tan temenni eylerim.

Arzunuzu yerine getirmek için devlet-i aliyenin Baku'de bulunan en kıymetli memurlarından sabık Bayburt kaymakamı Yusuf Ziya Bey, bütün Türkistan'ın siyasî ve idarî işlerini tanzim etmek üzere zât-ı alinize refakat edecektir. Hilafet-i kübranın ve devlet-i aliye-i Osmaniye'nin arzusuna ve siyasetine muvafık olan program talimname ile bir siyasi protokol ve bir itimatname numunesi Ziya Bey'e verilmiştir.

Bu program mucibince Kafkas'ta yapıldığı gibi Ziya Bey'in yardımıyla Türkistan'da da bir "İttihat ve Terakki Fırkası" teşkil olunacak ve Türkistan'ın hilafet-i kübraya ilhakına çalışılacaktır. Aynı zamanda fırkanın teşekkülünü müteakip, Türkistan'ın ilhak arzusunu mukaddes halifemize resmen söylemek ve Türkistan'ın ihtiyaçlarını tesviye etmek üzere bütün Türkistan namına nümâyendeler seçilip mezkur protokol ve itimatname ile İstanbul'a gönderilecektir. Nümâyendelerinizin Baku'den itibaren rahatça İstanbul'a gitmelerini bendeniz temin edeceğim.

Bundan başka, Türkistan'da zâbit yetiştirmek için bir harbiye mektebi açmak, teşkilat-ı askeriye yapmak ve millî alaylar teşkil etmek için aşağıda isimleri yazılı zâbitler de gönderildi. Zabit efendiler bilâ-kayd ü şart ittihat ve terakki fırkasına itaat edecek ve yalnız askerî işler ile meşgul olacaktır. Bu suretle çalışıldığı takdirde büyük muvaffakiyetlere mazhar olacağımızı ümit eder

ve Türkiye'nin her vechile Türkistan kardaşlarımıza yardım edeceğini vaat ve teyid ederim efendim.

25 Rebiü'l-ahir 1336	Gönderilen zâbitân	
	Ahmed oğlu Derviş Efendi	Yüzbaşı
Türkiye Nümâyendesi	Rasim oğlu Galip Efendi	Yüzbaşı
	İbrahim oğlu Hüseyin Efendi	Mülazım-ı evvel
H. Ruşenî	Halil Kamil oğlu Necati Efendi	Mülazım-ı sâni
Numero 23	Bekir oğlu Kasım Efendi	“ “
	İsmail oğlu Nebi Efendi	“ “
	Refet oğlu Necmettin Efendi	“ “
	Mehmet Ali oğlu Muammer Efendi	Mülazım-ı evvel
	Osman oğlu Cavit Kamil Efendi	“ “
	Cem'ân dokuz zabittir.	

İşbu imza Türkiye'nin resmi nümâyendesi Hasan Ruşenî Bey'in imzası olduğu Kafkas İttihat ve Terakki Fırkası tarafından tasdik kılındı.

Reis [ayn. imza?]

25 Rebiü'l-ahir 1336 [7 Şubat 1918]

[Mühür:] Kafkas İttihat ve Terakki Fırkası

[Çevrimyazı: Çiğdem Önal Emiroğlu]